

Bezplatná právní pomoc uprchlíkům a její praktická úskalí

Vsouladu s výzvou svého stávkového orgánu hodlá řada advokátů nově poskytovat právní služby pro bono i cizincům, kteří se ocitli na našem území a jsou označováni za uprchlíky či migranty. Toto úsilí u mnoha z nich však naráží na problémy, které se snažím krátce shrnout v následujících řádcích. Jen podotýkám, že uprchlíkem zde nemám na mysli úspěšného cévního chirurga Richarda Kimbleho ze stejnojmenného amerického filmu, nýbrž člověka, který nedobrovolně opustil svou zemi, ať již kvůli válce, anebo politické represi.

Prvním problémem je vůbec navázat s uprchlíkem kontakt. Ne vždy totiž budeme vyzváni, abychom se dostavili do příslušného detenčního zařízení, kam jsou uprchlíci dočasně umístěni, než bude rozhodnuto o jejich osudu, a tak je třeba počítat i s náročnějšími variantami. Zdálo by se logické, že uprchlík, jemuž se podařilo vyhnout zadržení, přijde stejně jako jiný zájemce o právní služby do kanceláře (pokud advokát neprovozuje svou praxi doma v kuchyni, event. v KFC či u McDonald's), a tím se z něj stane skutečný klient. Tak tomu ale není! Uprchlík prchající dlouhé měsíce či roky z více nebo méně vzdálené země tak určitě nečiní proto, aby nakonec dorazil do kanceláře českého advokáta a tam spočinul s úlevou, že je konečně v bezpečí. On či ona (uprchlice), často s malými

uprchlíčaty, jsou zvyklí být stále v pohybu, ať již prchají, anebo migrují, kdy jde v obou případech pouze o vyjádření jejich neustálého pohybu, ač nedosahujícího úrovně perpetuum mobile. Na tomto místě musím zdůraznit, že si v žádném případě netropím žerty z uprchlíků jako takových a rozhodně nemíním zlehčovat či zpochybňovat iniciativu, která nás má přimět k této bezplatné právní pomoci. O co se snažím, je něco jiného. Poukázat na praktická úskalí jejího poskytování.

Jestliže se nám tedy uprchlík sám nepřihlásí ani osobně, ani jinak (písemně, telefonicky, vířením bubnů, kouřovými signály nebo jiným folklórním způsobem), nezbyvá než uprchlíka vyhledat. Což ovšem není snadný úkol, protože v první řadě ho musíme přesvědčit, aby před námi přestal prchat. S přesvědčováním uprchlíka to není žádný med, jen si představte, jak asi zvládnete přesvědčit jednu nebo více osob, pokud se Vám je vůbec podařilo vypátrat a přiblížit se k nim na hlasovou délku, o prospěšnosti Vašeho právního zastoupení. Dané osoby se jen stěží zastaví, když na ně neznámá osoba běžící těsně za nimi chrlí podmínky právního zastoupení a prsty míří na kolonku v ruce třimaného formuláře smlouvy, kam se mají podepsat. No neutíkali byste jak o život? Já tedy jistě ano.

Připustme si však alespoň teoreticky, že i přes naši chatrnou kondici nakonec před námi uprchlík nestihl uprchnout a nám se ho podařilo přesvědčit, že mu můžeme pomoci. Nesmím zde nicméně zapomenout na další úskalí, tedy jazyk, v němž budeme komunikovat. Největší optimisty musím rovnou upozornit, že uprchlíci z ciziny takřka bez výjimky nehovoří česky. To se netýká českých krajanů z celého světa, podotýkám, pokud už češtinu nezapomněli, ale ti představují výjimku a pro účely tohoto skromného příspěvku se jimi nebudu dále zabývat. Proč uprchlíci neumí česky? Na to je odpověď snadná. Nenaučili se to, protože si nikdy nepředstavovali, že by chtěli žít v Česku, navíc ani neměli možnost se ji naučit kvůli chybějícím učitelům, slabikářům, školám nebo velkému vedru. A proč si nepředstavovali život v Česku? Oni chudáci většinou netušili, že nějaké Česko existuje, tak proto. Jenže teď jsou tady a my jim chceme pomoci, takže musíme něco vymyslet. Od toho jsme advokáti, kreativní bytosti. Pokud zvládneme alespoň základy některého z velmocenských či světových jazyků, můžeme doufat, že uprchlíci dorazili z bývalé kolonie

některé z oněch velmocí, a tak budou zvládat jazyk bývalých kolonistů. Je-li tomu tak, budeme překvapeni, že ho ovládají většinou lépe než my. Častější ale budou případy, kdy uprchlíci hovoří jazykem pro nás zcela neznámým. Co potom? Lze zkusit posunčinu jako speciální komunikační prvek, jenže vysvětluje uprchlíkovi jeho nebo její práva. Dva vztyčené prsty do podoby V sice mohou být chápány jako vítězství všude, avšak obsah azylové dokumentace zřejmě vyžaduje nápaditější tanec našich horních končetin, na což si asi troufne málokdo. Lepším řešením bude sehnat tlumočnicka do příslušného jazyka, což zní jako snadný úkol, ale není. Předně musíme vědět, na jaký jazyk tlumočnicka potřebujeme, což například vzhledem k množství různých uprchlických kmenů ze stejného státu, které se nedomluví ani samy mezi sebou, je zapeklíty oříšek. Budme však optimisté a věřme, že identifikujeme jazyk a seženeme tlumočnicka (zde se již pohybujeme v oblasti zbožných přání, tlumočnicků je málo na rozdíl od jazyků), který nám konečně umožní komunikovat s našimi uprchlickými klienty, kteří před námi nestihli uprchnout. Pak již nic nebrání tomu, abychom konečně začali pomáhat a poskytlí právní pomoc těm, kteří ji skutečně potřebují. Předtím zaplatíme náklady tlumočnicka, který je bude zpravidla chtít uhradit ihned v hotovosti, ale to bude jen náš malý příspěvek na správnou věc.

Následně nezbyvá než doufat, že se uprchlík nepřemění na ortodoxního migranta, jakkoliv se dosud zdálo, že mezi oběma označeními není žádný podstatný rozdíl. Hrozí totiž, že migrant ještě předtím, než dosáhne za naší asistence kýžených povolení ze strany českých orgánů, dá přednost další migraci směrem na západ a naše práce tak přijde vniveč. To je ovšem riziko, s nímž musíme počítat, a i kdyby naše činnost měla přinést ovoce jen v jednom jediném případě, tak si myslím, že za to stojí. Protože přes všechno výše popsany nejapný humor je jasné, že uprchlíci naši pomoc budou potřebovat a my bychom jim ji měli poskytnout. Na druhou stranu, pokud o ni nebudou stát, nezatrácujeme je, mnozí z nich asi mají podobný strach z nás, jako my z nich. ●

JUDr. Josef Vejmelka,
advokát

Vejmelka & Wunsch s. r. o.

